

การสร้างสรรคสภาพแวดล้อมชุมชนเมืองที่น่าอยู่อาศัย: ปัญหาที่มองไม่เห็นและแนวทางแก้ไข

Creating a Livable Urban Environment: Unseen Problems and Possible Solutions

วิมลสิทธิ หรยางกูร

Vimolsiddhi Horayangkura

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จังหวัดปทุมธานี 12121

Faculty of Architecture and Planning, Thammasat University, Pathumthani 12121, Thailand

E-mail: hvimolsiddhi@hotmail.com

บทคัดย่อ

ด้วยอิทธิพลสังคมทุนนิยมตะวันตก ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ กรุงเทพมหานครได้มีการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเมืองอย่างรวดเร็ว สภาพแวดล้อมชุมชนมีความน่าอยู่อาศัยลดลง งานวิจัยเบื้องต้นนี้ จึงมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาสภาพการณ์ทั่วไปในมิติและประเด็นปัญหาของชุมชนเมืองใน 3 ประการสำคัญ ได้แก่ 1) การสร้างสรรค์ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชนเมือง 2) การสร้างสรรค์สัญลักษณ์ของชุมชนเมือง 3) การสร้างสรรค์ความยั่งยืนให้กับชุมชนเมือง พร้อมทั้งเสนอแนวทางแก้ไขปัญหของชุมชนเมือง รวมทั้งการศึกษาหาแนวทางในการเพิ่มบุคลากรที่มีศักยภาพในการรับผิดชอบการสร้างสรรคสภาพแวดล้อมชุมชนเมือง และการศึกษาหาแนวทางในการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมชุมชนเมือง ทั้งนี้ โดยอาศัยการสำรวจทางกายภาพสภาพทั่วไปของสภาพแวดล้อมชุมชนเมืองในมิติและประเด็นปัญหาต่าง ๆ พร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลทางเอกสารเกี่ยวกับงานศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะมีส่วนช่วยตรวจสอบและยืนยันประเด็นปัญหาและแนวทางแก้ไข

การวิจัยเบื้องต้นนี้ พบว่า สภาพแวดล้อมชุมชนเมืองที่น่าอยู่อาศัยจะต้องมีการปรับปรุงและสร้างสรรคในมิติประการแรก ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสภาพแวดล้อมชุมชนเมือง เกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารจากสื่อโฆษณา ความรกรุงรังของสภาพแวดล้อม ความหลากหลายของรูปแบบสถาปัตยกรรม รวมทั้งการจัดระเบียบสังคมพื้นที่ย่านธุรกิจบันเทิง ในมิติประการที่สอง การสร้างสรรค์สัญลักษณ์ของสภาพแวดล้อมชุมชนเมือง เกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมอย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดจินตภาพสาธารณะ การอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และคุณค่าทางสถาปัตยกรรม และการสร้างสรรคสถาปัตยกรรมให้เป็นสัญลักษณ์ใหม่ของชุมชนเมือง ส่วนในมิติประการที่สาม การสร้างสรรค์ความยั่งยืนของสภาพแวดล้อมชุมชนเมือง ต้องพิจารณาการสร้างสรรคพื้นที่สีเขียว พื้นที่ลานเมือง / ลานวัฒนธรรม และถนนคนเดิน ตลอดจนการกำหนดการใช้สอยพื้นที่แบบผสมผสาน การวิเคราะห์สภาพการณ์น่าอยู่อาศัยที่ลดลงและแนวทางสร้างสรรคสภาพแวดล้อมชุมชนเมืองดังกล่าวข้างต้น นำไปสู่แนวทางแก้ไขปัญหาด้านบุคลากร ซึ่งได้มุ่งไปที่ให้สถาบันการศึกษาเปิดสอนหลักสูตรการออกแบบชุมชนเมืองเพิ่มขึ้น เพื่อผลิตบุคลากรวิชาชีพที่จะเป็นกำลังสำคัญในการสร้างสรรคสภาพแวดล้อมชุมชนเมือง และสู่การหากระบวนการเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจเลือกแนวทางการสร้างสรรคชุมชน โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับเทคนิคการสร้างความรู้ความเข้าใจ และการมีวิจรณ์ญาณต่อการพิจารณาได้อย่างรวดเร็ว ดังเช่นเทคนิคเกมจำลอง เป็นต้น นอกจากนี้ ยังเสนอแนะให้มีการพิจารณาการจัดทำกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

กับการออกแบบสภาพแวดล้อมชุมชนเมืองโดยตรง ที่จะยกระดับคุณภาพชีวิต และการกำหนดมาตรฐานสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ รวมทั้งแนวทางต่าง ๆ ในการสร้างความมั่นคงทางวิชาชีพ ท้ายสุด งานวิจัยเบื้องต้นนี้ได้สรุปประเด็นเพื่อจัดทำเป็นชุดคำถามวิจัยเพื่อการจัดทำโครงการวิจัยต่อไปในอนาคต

Abstract

As Bangkok Metropolitan Area has undergone rapid urbanization, reflecting the influences of Western capitalism under globalization, the liveability of the urban environment has deteriorated. This preliminary research aims to investigate three major dimensions of the urban environment, together with proposals for improvement, as follows: 1) The creation of urban environmental order; 2) The creation of urban symbolism; 3) The creation of urban sustainability. This study also examines the potential increase of professionals qualified to create and rehabilitate livable community environments. Data relating to these three dimensions were collected through physical surveys and a documentation review. In addition, in-depth interviews were conducted to seek supportive and confirmative information.

The preliminary research reveals the following findings: Firstly, environmental order can be achieved by solving the problems of sensory overload from advertising, environmental untidiness, discordant architectural styles, and a lack of zoning in entertainment districts. Secondly, regarding urban symbolism, the focus should be on planning urban structures that promote the formation of public image, the conservation of architecture with historical and/or architectonic value, and the creation of iconic architecture in the urban context. Lastly, urban sustainability can be achieved through the provision of more green areas, civic plazas, pedestrian malls, and mixed land use. This analysis of the prevailing decrease in urban livability and the creation of decent urban environments calls for more qualified graduates in urban design, as well as more participatory design processes in which advanced techniques that support community participation, such as gaming simulations, can be employed. Moreover, this research urges for the structuring of a more explicit urban design legal framework that would provide measures to increase urban livability and amenities. In addition, various approaches to enhance professionalism are also discussed. The conclusion of this preliminary research includes a series of research questions to be addressed in future research projects.

Keywords

การสร้างสรรค์ (Creation)

ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสภาพแวดล้อม (Environmental)

น่าอยู่อาศัย (Livable)

สภาพแวดล้อมชุมชนเมือง (Urban Environment)

การออกแบบชุมชนเมือง (Urban Design)

ความเป็นมาของปัญหา

สภาพแวดล้อมชุมชนเมืองในเขตกรุงเทพมหานครโดยรวมยังคงเป็นสภาพแวดล้อมที่ก่อให้เกิดปัญหาสาธารณะนานัปการ ในขณะที่สถาปนิกและเจ้าของกิจการให้ความสำคัญกับอาคารและพื้นที่โดยรอบเฉพาะโครงการในภาพรวมเมื่อประกอบกันขึ้นเป็นสภาพแวดล้อมชุมชนเมือง ยังมีความเหมาะสมกลมกลืนกันหรือเต็มไปด้วยความขัดแย้ง โดยเฉพาะในส่วนสภาพแวดล้อมที่เป็น ‘ขยะกลางอากาศ’ หรือ ‘ทัศนอุจาด’ ไม่ว่าจะเป็นป้ายโฆษณาจำนวนมากมายทุกชนิดทุกขนาด เสาและสายไฟฟ้าโทรศัพท์ พื้นที่ที่ไม่มีใครดูแล เช่น บริเวณใต้สะพาน/ทางด่วน ริมถนน ริมคูคลอง รวมทั้งสภาพขาดการบำรุงรักษาที่ระดับหลังคาของอาคาร นอกจากนี้ ยังมีปัญหาพื้นที่ที่มีแสง สี เสียง ในย่านธุรกิจบันเทิงที่ปราศจากการควบคุม ทั้งนี้ไม่ปรากฏมีผู้รับผิดชอบความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสภาพแวดล้อมชุมชนเมืองในประการต่าง ๆ ดังกล่าวโดยตรง

ชุมชนเมืองยังเป็นแหล่งที่ก่อให้เกิดจินตภาพ-สาธารณะ (public image) ได้ เมืองที่มีศักยภาพในการก่อให้เกิดจินตภาพได้ดีย่อมเกิดจากการวางแผนเพื่อจัดระเบียบสภาพแวดล้อมให้เกิด**สัญลักษณ์**ของเมือง ไม่ปล่อยให้เป็นไปตามสภาพการณ์ที่ไร้ระเบียบแบบแผน ต้องมีการจัดระเบียบองค์ประกอบของเมือง สร้างสรรค์เอกลักษณ์ การอนุรักษ์สิ่งก่อสร้างที่มีคุณค่า รวมทั้งการสร้างสรรคสภาพแวดล้อมที่เป็นสัญลักษณ์ใหม่ของเมือง (new urban icon) เหล่านี้นับเป็นส่วนที่ยังไม่มีผู้รับผิดชอบโดยตรงเช่นกัน ในขณะที่นักออกแบบชุมชนเมืองยังไม่เป็นที่รู้จักของสังคมเท่าที่ควร

หากพิจารณาในมิติความยั่งยืนของสภาพแวดล้อมชุมชนเมืองจะเห็นว่า มีสภาพวิกฤตในปริมาณของพื้นที่สีเขียวที่จัดเป็น ‘ปอด’ ของเมือง (รูปที่ 1) ซึ่งมีการถนัดตัวอย่างเมืองในต่างประเทศ (รูปที่ 2 และ 3) ที่ประสบความสำเร็จ

Cheong Gye Cheon, Seoul, Korea

รูปที่ 2 การฟื้นฟูพื้นที่สีเขียวของเมืองในโครงการคลองของเกซอนที่เคยถูกปิดทับด้วยทางด่วน

The ACROS Fukuoka Building, Japan

รูปที่ 3 การเพิ่มพื้นที่สีเขียวบนหลังคาและผนังอาคาร

รูปที่ 1 สภาพแวดล้อมชุมชนเมืองย่านธุรกิจ-การเงิน สาทร-สีลม-สุรวงศ์

ในการฟื้นฟูหรือเพิ่มพื้นที่สีเขียว นอกจากนี้ ยังขาดพื้นที่ที่เป็นลานเมือง (urban plaza) ที่เป็นลานวัฒนธรรมเพื่อประกอบกิจกรรมชุมชน หรือพื้นที่ที่เป็นถนนคนเดินที่ปราศจากการรบกวนจากยานยนต์ การมีสภาพแวดล้อมที่ยั่งยืน ย่อมรวมถึงการจัดสวนใช้สอยต่าง ๆ ให้สอดคล้องกันเพื่อลดการเดินทาง มีการใช้พื้นที่เมืองอย่างผสมผสาน รวมทั้งมีชุมชนเมืองขนาดกะทัดรัด (Jenks & Burgess, 2000) หรือให้มีสภาพเป็นเมืองเล็กแบบเบ็ดเสร็จในเมืองใหญ่ โดยรวมการพัฒนาชุมชนเมืองอย่างยั่งยืนต้องพยายามหลีกเลี่ยงข้อผิดพลาดที่เป็นการซ้ำรอยการพัฒนาที่ได้เกิดขึ้นในประเทศพัฒนาแล้ว (Stephen & Timothy, 2004 as cited in Charoenmuang, 2007, p. 163)

จากข้อสังเกตในเบื้องต้นดังกล่าว นำไปสู่คำถามวิจัยต่อไปนี้

1. สภาพแวดล้อมชุมชนเมืองมีปัญหาวิกฤตหลัก ๆ ประการใดที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไข เพื่อสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมชุมชนเมืองให้น่าอยู่อาศัย

2. นักออกแบบชุมชนเมือง (urban designers) ซึ่งเป็นนักวิชาชีพที่เชี่ยวชาญในการสร้างสรรค์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อมชุมชนเมืองโดยตรง จะมีบทบาทเพิ่มขึ้นได้อย่างไร พร้อมกันนี้ สถาปนิกและวงการวิชาชีพสถาปัตยกรรมจะมีส่วนร่วมกันสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมชุมชนเมืองได้อย่างไร

3. ประชาชนของแต่ละท้องถิ่นจะมีส่วนร่วมในการชี้แนะและสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมชุมชนของตนได้อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อหาแนวทางการสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมชุมชนเมืองที่น่าอยู่อาศัย การวิจัยเบื้องต้นนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาสภาพการณ์ทั่วไปในประเด็นปัญหาของชุมชนเมืองพร้อมเสนอแนวทางแก้ไขใน 3 ประการ ที่เกี่ยวข้องกับ

- 1) การสร้างสรรค์ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชนเมือง
- 2) การสร้างสรรค์สัญลักษณ์ของชุมชนเมือง
- 3) การสร้างสรรค์ความยั่งยืนให้กับชุมชนเมือง

2. ศึกษาหาแนวทางในการเพิ่มบุคลากรที่มีศักยภาพในการรับผิดชอบการสร้างสรรคและฟื้นฟูสภาพแวดล้อมชุมชนเมือง

3. ศึกษาหาแนวทางในการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมชุมชนเมือง

4. สรุปประเด็นเพื่อจัดทำเป็นชุดคำถามวิจัย เพื่อการจัดทำโครงการวิจัยต่อไปในอนาคต

สมมติฐานการวิจัย

ปัญหาของสภาพแวดล้อมชุมชนในหลากหลายมิติเป็นดัชนีชี้วัดถึงปัจจัยร่วมที่เกิดจากการที่ขาดบุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบงานออกแบบชุมชนเมืองโดยตรง ทั้งนี้ ปัญหาดังกล่าวจะลดลงได้จากการผลิตนักวิชาชีพออกแบบชุมชนเมืองเพิ่มขึ้น และจากการเพิ่มบทบาทความรับผิดชอบของสถาปนิกและของชาวชุมชนในการมีส่วนร่วมสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมชุมชนเมืองให้น่าอยู่อาศัย ซึ่งโดยรวมย่อมมีส่วนนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมชุมชนเมืองที่น่าอยู่อาศัย: ปัญหาและแนวทางแก้ไข” เป็นส่วนโครงการวิจัยย่อยในชุดโครงการวิจัย เรื่อง “สถาปนิกให้อะไรกับสังคมไทย: สู่การสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมชุมชนเมืองที่น่าอยู่อาศัยและมรดกวัฒนธรรม” โดยงานวิจัยที่เสนอในที่นี้เป็นการศึกษาเบื้องต้นเพื่อกำหนดกรอบและประเด็นที่จะมีการศึกษาวิจัยอย่างเป็นระบบเชิงลึกต่อไปในอนาคต ทั้งนี้ ในการศึกษาสภาพการณ์ทั่วไปเกี่ยวกับประเด็นปัญหาในทั้ง 3 ประการ ที่ได้กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้อาศัยการสำรวจสภาพแวดล้อมกายภาพของชุมชนเมืองเฉพาะกรุงเทพมหานคร ประกอบกับการค้นคว้าทางเอกสาร ซึ่งรวมถึงการศึกษาค้นคว้าที่ได้มีการดำเนินการมาแล้ว (Horayangkura, 2004; Anukulyudhathon, 2004) เพื่อกำหนดกรอบปัญหาการสร้างสรรคสภาพแวดล้อมกับชุมชนเมือง โดยครอบคลุมความวิกฤตของปัญหาสภาพแวดล้อมเอง และปัญหาการขาดบุคลากรที่มีศักยภาพในการสร้างสรรค์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อมชุมชนเมือง รวมทั้งแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมชุมชนเมือง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ปฏิบัติวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง เป็นส่วนสำคัญที่ใช้ในการตรวจสอบและยืนยันประเด็นปัญหาและการเสนอแนวทางแก้ไขสำหรับการศึกษาวิจัยเบื้องต้นนี้

ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยที่มุ่งค้นหาการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมชุมชนเมือง ในเขตกรุงเทพมหานครเป็นหลัก สู่ความไร้ระเบียบมากขึ้น มีความไม่ชัดเจนทางด้านสัญลักษณ์มากขึ้น ตลอดจนมีความยั่งยืนน้อยลง โดยเฉพาะในกรอบสภาพแวดล้อมหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ. 2475) เป็นต้นมา ซึ่งก็สอดคล้องกับการเริ่มต้นการยอมรับทางวิชาชีพสถาปัตยกรรมเมื่อมีการจัดตั้งสมาคมสถาปนิกสยามฯ ใน พ.ศ. 2477 จนถึงปัจจุบัน เพื่อตรวจสอบบทบาทของสถาปนิกต่อการสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมชุมชนเมือง รวมทั้งบทบาทของสถาบันการศึกษาส่วนใหญ่ในการผลิตบุคลากรเพื่อการสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมชุมชนเมือง และบทบาทของสมาคมสถาปนิกสยามฯ ในการส่งเสริมการปฏิบัติวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมือง

ผลการศึกษา

ในภาพรวมกรุงเทพมหานครเป็นเมืองที่ไม่ได้มีการเติบโตอย่างมีแบบแผน แม้จะมีการวางแผนและจัดทำผังเมืองตามพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518 แต่ก็ติดขัดในการดำเนินการตามผังเมืองอย่างมีประสิทธิภาพมาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนเมืองให้เป็นเมืองที่น่าอยู่อาศัย อย่างไรก็ตาม คณะผู้บริหารกรุงเทพมหานครตั้งแต่สมัยผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร อภิรักษ์ โกษะโยธิน ได้มีนโยบายที่ชัดเจนในการพัฒนากรุงเทพมหานคร โดยได้กำหนดเป็นวิสัยทัศน์ของการพัฒนาเมืองดังนี้ (Department of City Planning, n.d., p. 10)

- (1) เมืองไม่ติดขัด ลดปัญหาจราจร
- (2) เมืองสะอาด สวยงาม สิ่งแวดล้อมดี ผู้คนมีความสุข
- (3) เมืองปลอดภัย อุ่นใจทุกครอบครัว
- (4) เมืองน่าอยู่ ทุกคนมีคุณภาพชีวิตที่ดี
- (5) เมืองแห่งโอกาส ทุกคนตั้งตัวและเติบโตได้

วิสัยทัศน์ข้อ (2) และข้อ (4) เกี่ยวข้องโดยตรงกับสภาพแวดล้อมชุมชนเมืองในประเด็นหลัก 3 ประการของงานวิจัยนี้ ซึ่งได้ 1) มิตความเป็นระเบียบเรียบร้อย 2) มิตการสร้างสรรคสัญลักษณ์ และ 3) มิตการสร้างสรรคความยั่งยืน สำหรับสภาพแวดล้อมชุมชนเมืองโดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร

สภาพแวดล้อมชุมชนเมืองเป็นส่วนหนึ่งของสภาพแวดล้อมสรรค์สร้าง (built-environment) โดยมีบุคคลที่

เกี่ยวข้องจากหลายฝ่าย ทั้งสถาปนิก วิศวกร นักผังเมือง หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ องค์กรเอกชน ผู้ประกอบการและประชาชนโดยรวม ด้วยความหลากหลายของบุคคลหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องซึ่งเน้นด้านสาธารณสุข ด้านความปลอดภัย และด้านการสัญจรเป็นหลัก ประกอบกับพื้นที่ชุมชนเมืองมีขอบเขตที่กว้างขวาง จึงทำให้ขาดความรับผิดชอบในสภาพแวดล้อมสรรค์สร้าง โดยเฉพาะส่วนที่อยู่นอกอาณาเขตส่วนตัว งานวิจัยนี้ จึงมุ่งสำรวจสภาพแวดล้อมกายภาพโดยทั่วไปของกรุงเทพมหานคร และสามารถสรุปจากการวิเคราะห์ตามมิติหลัก 3 ประการ พร้อมประเด็นปัญหาดังต่อไปนี้

1. มิตความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสภาพแวดล้อมชุมชนเมือง

องค์ประกอบของสภาพแวดล้อมชุมชนเมืองประกอบด้วย สิ่งที่ได้รับรู้ได้ผ่านประสาทสัมผัส ในที่นี้จะพิจารณาเฉพาะสภาพองค์ประกอบที่เป็นปัญหาต่อสภาพความเป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชนเมืองโดยเฉพาะ

1.1 การรับรู้ข่าวสารจากสื่อโฆษณา

ป้ายโฆษณามีปรากฏอยู่ทุกซอกทุกมุมมีขนาดใหญ่ มาก ๆ ถึงขนาดจี้ แม้นักเดินเท้าที่มีหลากหลายชนิด รวมทั้งที่เป็นแบบดิจิทัลบิลบอร์ดที่สว่างบาดตา และที่ปรากฏมากขึ้น ๆ ตามผนังอาคาร ทั้งที่ถูกกฎหมาย มีการเสียภาษี และที่เป็นป้ายเถื่อนนอกกติกามีป้ายขนาดใหญ่ที่ผิดกฎหมายจำนวน 136 ป้าย จากป้ายขนาดใหญ่ 1,000 ป้าย ซึ่งส่วนหนึ่งขาดความมั่นคงแข็งแรง และมีป้ายขนาดเล็กอีกจำนวนมากกว่า 1 ล้านป้าย (“Reorganising the city,” 2010, p. 32) ความตาดึงอย่างไร้ขีดจำกัดของป้ายโฆษณา และสื่อโฆษณาตลอดเส้นทางคมนาคมสายหลักตามผนังอาคาร บนหลังคาของอาคาร บ้างก็สร้างความตื่นตาตื่นใจด้วยภาพที่เป็นสื่อโฆษณา ไม่เฉพาะแต่ด้านสินค้า แต่ยังรวมถึงการโฆษณาของฝ่ายการเมือง องค์กรสถาบัน ฯลฯ หากมีมากเกินไปก็จะเข้าข่ายมีภาระการรับรู้หรือการสัมผัสมากเกินไป (sensory overload) (รูปที่ 4, 5 และ 6) เมื่อปราศจากการควบคุม กรุงเทพฯ ได้กลายเป็นเมืองแห่งการโฆษณา แห่งผลประโยชน์ทางการค้า (commodification) (Saunders, 2005) ในบางจุดเห็นแต่ป้ายโฆษณาซึ่งบดบังภูมิทัศน์วิวทิวทัศน์และอาคารในบริเวณนั้น ทั้งนี้ ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลระบบทุนนิยมในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะในย่านศูนย์การค้ามี

รูปที่ 4 Shinjuku district, Tokyo

รูปที่ 5 The Bund, Shanghai

รูปที่ 6 ถนนเยาวราช

ป้ายปรากฏอย่างหนาแน่น และได้มีการกล่าวถึงกรุงเทพฯ เป็น “เมืองป้าย! ป้าย” (“Outranging billboard city,” 2011, p. 25) มีผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของเมือง เป็นมลพิษทางทัศนียภาพที่ผู้บริหาร กทม. ต้องเร่งแก้ไขให้สมกับเป็นเมืองท่องเที่ยวที่ดีที่สุดของโลก

1.2 ความรกรุงรังของสภาพแวดล้อม

ตัวป้ายโฆษณาเองที่มักเป็นโครงเหล็กขนาดใหญ่ ตั้งลอยเด่นอยู่บนหลังคา หรือตั้งอิสระแยกจากอาคาร สิ่งปลูกสร้างทางตั้ง เช่น เสารับป้ายโฆษณา เสาไฟฟ้า เสาตามโครงสร้างเส้นทางระบบขนส่งมวลชนที่สร้างไม่เสร็จ ในโครงการโฮปเวลล์ ฯลฯ สายต่าง ๆ ที่พาดลอยอยู่กลางอากาศ รวมถึงสิ่งปลูกสร้างต่อเติมที่ไร้ระเบียบและรูปแบบลอยอยู่บนหลังคาชั้นดาดฟ้าของอาคารพาณิชย์กรรม และเครื่องกลของระบบปรับอากาศ ระเกะระกะอยู่กับอาคารเป็นขยะลอยฟ้า ฯลฯ โดยรวมองค์ประกอบเหล่านี้และสภาพการณ์ ‘ทัศนอุจาด’ ที่เกิดขึ้นได้สร้างความขัดแย้งกับระบบภูมิทัศน์ที่ดีของสภาพแวดล้อมชุมชนเมือง การลดความรกรุงรังของสภาพแวดล้อม คงต้องอาศัยมาตรการทางกฎหมาย และงบประมาณสนับสนุนดังที่ได้มีความพยายามดำเนินการแล้วในการนำระบบสายใต้ดินมาใช้

1.3 ความหลากหลายของรูปแบบสถาปัตยกรรม

ด้วยอิทธิพลของรูปแบบโลกาภิวัตน์ที่มีมาตั้งแต่ยุคล่าอาณานิคมจนถึงยุคโมเดิร์นและโพสต์โมเดิร์น ที่แผ่มาถึงกับรสนิยมสไตล์ยุโรป ทำให้อิทธิพลรูปแบบสถาปัตยกรรมต่างชาติต่างวัฒนธรรมได้เข้ามามีอิทธิพลต่อแนวคิดในการกำหนดรูปแบบของเจ้าของโครงการและสถาปนิก จนวิลลิสท์ ทรายงูร ได้วิเคราะห์ว่า งานสถาปัตยกรรมมีอาการเป็นโรค ‘เอตส์’ จากการเกิดความวิบัติในเอกลักษณ์สถาปัตยกรรม (Architecture Identity Disaster Syndrome

หรือ AIDS) (Horayangkura, 1986, p. 76; Horayangkura et al., 1993, pp. 1-2) ในขณะเดียวกัน การพัฒนารูปแบบจากพื้นฐานของปัญหาท้องถิ่นและภูมิปัญญาก็เป็นไปอย่างจำกัด¹ กรุงเทพมหานครจึงเป็นพื้นที่ที่ขาดเอกลักษณ์สถาปัตยกรรม แต่เป็นเพียงที่รวมของรูปแบบหลากหลายที่มักมีลักษณะขัดแย้งกัน เพราะสถาปนิกแข่งกัน ‘สร้างภาพ’ โดดเด่นให้กับตนเอง จน ‘ภาพ’ กลายเป็น ‘พื้น’ ความเป็นทั้งหมดไม่อาจเกิดขึ้นได้ตามทฤษฎีจิตวิทยาเกสตัลต์ที่ว่า “ทั้งหมดย่อมมากกว่าผลรวมของส่วนประกอบ” (Köhler, 1947, pp. 102-122) แต่เป็นเพียงการคล่กันของรูปแบบ สถาปนิกต้องไม่เพียง ‘สร้างกระแส’ ที่ปล่อยออกมาเป็นครั้งคราว เช่น ‘กลับสู่สามัญ’ ‘สถาปัตยกรรมพอเพียง’ ฯลฯ แล้วมักกลายเป็นประเด็น ‘ไฟไหม้ฟาง’

1.4 ความสับสนวนวายของพื้นที่ย่านธุรกิจบันเทิง

พื้นที่ย่านธุรกิจบันเทิงต่าง ๆ กระจุกกระจายอยู่ทั่วกรุงเทพมหานคร เช่น ถนนข้าวสารใกล้ย่านบางลำภู ย่านพัฒนพงษ์ ย่านรัชดาภิเษก ถนนอาร์ซีเอ และย่านเพชรบุรี ย่านสุขุมวิทตอนต้น รวมทองหล่อ และเอกมัย ฯลฯ โดยประกอบด้วย สถานบริการต่าง ๆ ธุรกิจบันเทิงหลากหลาย ธุรกิจบาร์เบียร์ ซึ่งมีการขยายตัวจากภายในซอยสู่ถนนใหญ่ ขาดการจัดระเบียบให้อยู่เป็นที่เป็นทาง ทั้งที่ได้มีการกำหนดเขตพื้นที่ตั้งสถานบริการ (zoning) เป็นพื้นที่ที่ได้ดำเนินการครั้งแรกในโครงการนำร่องเพียง 3 พื้นที่ ได้แก่ ย่านพัฒนพงษ์ ย่านเพชรบุรีตัดใหม่ และย่านรัชดาภิเษก สำหรับกรุงเทพมหานคร และในอีก 8 จังหวัดในส่วนภูมิภาค² (Tanapant, 2006a, pp. 71-106; 2006b) นับเป็นความล้มเหลวในความพยายามดำเนินการตามแผนการจัดระเบียบสังคม ที่อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้ริเริ่มไว้ ปล่อยให้สถานบริการอาบอบนวด

รูปที่ 7 'Red Light' district, Amsterdam

ตั้งอยู่ตรงข้ามกับโรงเรียน การจำกัดพื้นที่ธุรกิจบนทางที่เต็มไปด้วยแสง สี เสียง อยู่ในเขตพื้นที่เฉพาะเป็นไปตามหลักการผังเมืองที่ประเทศที่พัฒนาแล้วยึดถือ โดยมีการกำหนดธุรกิจบนทางประเภทสถานบริการไว้เฉพาะในย่าน 'red light' ของแต่ละเมือง ตั้งแต่กรุงแอมสเตอร์ดัม (รูปที่ 7) กรุงปารีส ถึงนครซิดนีย์ และมหานครนิวยอร์ก

จึงอาจกล่าวสรุปได้ว่า ในมิติความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสภาพแวดล้อมชุมชนเมือง อาจพิจารณาในประเด็นสำคัญ ๆ เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับสภาพวิกฤตของ: 1) ภาระการรับรู้ข่าวสารจากสื่อโฆษณา 2) ความรกรุงรังของสภาพแวดล้อม 3) ความหลากหลายของรูปแบบสถาปัตยกรรม 4) ความสับสนวุ่นวายของพื้นที่ย่านธุรกิจบนทาง ซึ่งล้วนมีผลต่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสภาพแวดล้อมชุมชนเมือง แต่ก็เป็นเรื่องที่มีกไม่มี 'เจ้าภาพ' รับผิดชอบโดยตรง โดยเฉพาะใน 3 ประเด็นแรก และมีความพยายามหลบหลีกในประเด็นที่ 4 อีกทั้งยังขาดมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยตรงเพื่อการบังคับใช้ให้เกิดผล

รูปที่ 8 'Arc de Triomphe, Paris

2. มิติการสร้างสรรคสัญลักษณ์ของชุมชนเมือง

สภาพแวดล้อมชุมชนเมืองมีความชัดเจนในระบบโครงสร้างและมีการจัดระเบียบองค์ประกอบในระดับที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดการเรียนรู้ การจดจำ และเกิดระบบมโนทัศน์หรือจินตภาพ (image) ได้ในระดับที่แตกต่างกัน โครงสร้างของเส้นทางหลักที่ทำให้เกิดระบบการสัญจรที่ส่งเสริมกิจกรรมของชุมชนเมือง ตลอดจนการจัดให้มีองค์ประกอบทางสัญลักษณ์ ย่อมก่อให้เกิดศักยภาพสูงในการเกิดจินตภาพ (image-ability) อาจพิจารณา 3 ประเด็นหลักที่ส่งเสริมการเกิดจินตภาพและเอกลักษณ์ของชุมชนเมือง

2.1 การเกิดจินตภาพสาธารณะของชุมชนเมือง

องค์ประกอบของจินตภาพของสภาพแวดล้อมชุมชนเมืองทั้ง 5 ประการ ซึ่งได้แก่ เส้นทาง (paths) เส้นขอบ (edges) ย่าน (districts) ชุมทาง (nodes) และภูมิสัญลักษณ์ (landmarks) หากมีการจัดระเบียบไว้อย่างเหมาะสม ย่อมก่อให้เกิดคุณลักษณะในเชิงเอกลักษณ์ (identity) เชิงโครงสร้าง (structure) และเชิงความหมาย (meaning) ที่นำไปสู่การเกิดระบบมโนทัศน์ที่เป็นจินตภาพของชุมชนเมืองตามที่เควิน ลินช์ (Lynch, 1960) ได้นำเสนอไว้ในหนังสือ "The Image of City"

ความชัดเจนของจินตภาพสาธารณะที่เกิดขึ้นในชุมชนเมืองระหว่างกรุงลอนดอนและกรุงปารีส มีความแตกต่างกันอันเนื่องมาจากการจัดวางผัง โดยเฉพาะเส้นทางและภูมิสัญลักษณ์ของมหานครทั้งสองแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง กล่าวคือ ระหว่างผังเมืองที่มีการขยายตัวตามธรรมชาติ (กรุงลอนดอน) และผังเมืองที่มีแนวแกนจากการออกแบบโดย Haussmann (กรุงปารีส) (รูปที่ 8) นำไปสู่โอกาสการรับรู้และการเกิดจินตภาพที่แตกต่างกัน

รูปที่ 9 ลานพลับพลามหาเจษฎาดินทร์

โอกาสการรับรู้งานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าอย่าง อาคารโลหะปราสาท ทำให้จำเป็นต้องรื้อถอนอาคารโรงภาพยนตร์ศาลาเฉลิมไทย ซึ่งสร้างขึ้นในช่วงหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มอาคารสองข้างถนนราชดำเนินกลาง พร้อมอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย เพื่อสร้างภาพลักษณ์ความเป็นเมืองทันสมัยตามนโยบายของ Champ Elysees Boulevard กรุงปารีส พร้อมกันนี้ คณะกรรมการกรุงรัตนโกสินทร์ได้จัดให้มีการปรับปรุงพื้นที่บริเวณนั้นทั้งหมดเพื่อก่อสร้างเป็นลานพลับพลามหาเจษฎาบดินทร์นับเป็นการเปิดมุมมองและการเข้าถึงวัดราชชนิตดาและโลหะปราสาท รวมทั้งโอกาสการเชื่อมต่อกับจุดสำคัญอื่น ๆ (รูปที่ 9) อันเป็นการสร้างความต่อเนื่องของเส้นทางการท่องเที่ยว ทั้งนี้ การรื้อถอนและการปรับปรุงบริเวณดังกล่าว เป็นไปตามหลักการสร้างจินตภาพสาธารณะของชุมชนเมือง ผู้ปฏิบัติวิชาชีพที่มีหน้าที่รับผิดชอบการสร้างสรรค์สัญลักษณ์ของชุมชนเมืองดังกล่าว คือนักออกแบบชุมชนเมือง ซึ่งที่ผ่านมามีบทบาทจำกัดมากในการสร้างสรรค์สัญลักษณ์ของสภาพแวดล้อมชุมชนให้กับสังคมไทย

2.2 การอนุรักษ์สภาพแวดล้อมกายภาพที่มีคุณค่า

อาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และอาคารที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมเป็นสิ่งก่อสร้างที่ควรได้รับการอนุรักษ์ไว้ เพื่อสะท้อนให้เห็นประวัติศาสตร์ของเมือง และพัฒนาการทางสถาปัตยกรรมที่แสดงถึงภูมิปัญญาและจิตวิญญาณของชาวชุมชนเมือง และหากมีคุณค่าตามเกณฑ์มาตรฐานสากล ด้านการอนุรักษ์ อาจเสนอให้องค์การ UNESCO พิจารณารับขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกต่อไป

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาในบริบทของชุมชนเมือง การอนุรักษ์สภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าย่อมครอบคลุมไปถึงสภาพแวดล้อมของถนนที่รายล้อมด้วยอาคารจำนวนมาก ที่ควรแก่การอนุรักษ์ ในแต่ละชุมชนเมืองอาจประกอบด้วยถนนดังกล่าวหนึ่งหรือหลายสาย หรืออาจพิจารณาเป็นย่านหรือแม้กระทั่งทั้งชุมชนเมืองที่มีคุณค่าต่อการอนุรักษ์ ในเชิงภูมิทัศน์วัฒนธรรม เช่น ในกรณีเมืองลอยน้ำแห่งแม่น้ำแยงซี (Water Towns of the Yangtze River) ตอนใต้ หรือภูมิทัศน์ถนน Dadabhai Naoroji ในเมือง Mumbai ประเทศอินเดีย ซึ่งต่างได้รับรางวัล UNESCO Asia-Pacific Heritage Awards (Horayangura Unakul, 2007, pp. 273-280, 339-342)

รูปที่ 10 ถนนเจริญกรุงตอนบน

ประวัติศาสตร์ของการเจริญเติบโตของกรุงเทพมหานครในระยะเริ่มแรก ส่วนหนึ่งปรากฏในสิ่งก่อสร้างบนถนนเจริญกรุง (รูปที่ 10) หากไม่มีการอนุรักษ์ไว้ประวัติศาสตร์ที่สะท้อนจากอาคารบนถนนดังกล่าวก็จะเลือนหายไป (Pimonsathean, 2009) เช่นเดียวกัน สำหรับการอนุรักษ์ชุมชนเมืองตามที่ได้มีความพยายามอย่างต่อเนื่องในการพิจารณาอนุรักษ์พื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ ซึ่งมีอาคารที่มีคุณค่าเป็นภูมิสัญลักษณ์กระจายอยู่ทั่วบริเวณ (รูปที่ 11)

ประเด็นปัญหาของการอนุรักษ์อยู่ที่ว่า อะไรที่ควรแก่การอนุรักษ์ ตามเกณฑ์กำหนดที่ชัดเจนพอที่จะใช้เป็นแนวทางปฏิบัติและเป็นแนวการพิจารณา เป็นต้นว่า เกณฑ์คุณค่าทางประวัติศาสตร์ควรพิจารณาจากเกณฑ์ประการใด หรือในทำนองเดียวกัน เกณฑ์คุณค่าของสถาปัตยกรรมให้พิจารณาจากเกณฑ์คุณค่าของศิลปสถาปัตยกรรม หรือเกณฑ์นวัตกรรมการสถาปัตยกรรมประการใด ในขณะที่เกณฑ์ “authenticity” กำลังลดความสำคัญลง และถูกทดแทนด้วยเกณฑ์บริบททางสังคมวัฒนธรรม³ ทั้งนี้ เพื่อให้การอนุรักษ์มีความหมาย มีเหตุผลที่แข็งแกร่งพอที่จะใช้เป็นเหตุผลโต้แย้งกับกลุ่มผู้ลงทุนที่มักนิยมการรื้อถอนหรือการไม่ใส่ใจกับปัญหาการบดบังทัศนียภาพ ในรายงานสรุปการเสวนาเปิดมุมมองการพัฒนากรุงเทพฯ ให้เป็นเมืองสวรรค์ใน “กรุงเทพฯ เมืองสวรรค์ต้องกล้าผืนถึงจะเป็นจริง” ได้นำเสนอประเด็นเสนอแนะของกรุงเทพฯ: “...กรุงเทพฯ จะเป็นเมืองสวรรค์ได้ไม่ใช้การรื้อเมืองแล้ว

ที่มา: ICOMOS Thailand, 2006

รูปที่ 11 ผังบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์

จัดการใหม่ แต่เป็นการนำเสนอของกรุงเทพฯ ที่มีอยู่หาสิ่ง
ที่เราไม่นำเสนอ” (“Bangkok’s new city plan,” 2012,
p. 10) กรุงเทพมหานครมีนโยบายในการพัฒนาและ
ปรับปรุงสุนทรียภาพด้านทัศนศิลป์ของเมือง โดย “สร้าง
กลไกความรู้ความเข้าใจและความตระหนักให้ประชาชน
และเยาวชนเห็นถึงคุณค่าทางศิลป วัฒนธรรม และภูมิ-
ปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความภูมิใจในเอกลักษณ์ความ
เป็นไทย” (Department of City Planning, n.d., p.14)

2.3 การสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมให้เป็นสัญลักษณ์ ใหม่ของชุมชนเมือง

เมืองที่มีชื่อเสียงของโลกมักมีอาคารหรือสิ่งก่อสร้าง
สร้างคู่บ้านคู่เมือง เป็นสัญลักษณ์ของเมือง มักเป็นสิ่ง
ก่อสร้างที่มีลักษณะโดดเด่นทางสถาปัตยกรรม ทางรูป
ลักษณะและสัญลักษณ์ที่เรียกว่า “สถาปัตยกรรมสัญลักษณ์
(iconic architecture)” ส่วนใหญ่มักมีความสูงที่แตกต่าง
จากบริบท เช่น หอไอเฟลแห่งกรุงปารีส อาคารไครสเลอร์
นครนิวยอร์ก อาคารแฝดปิโตรนาส กรุงกัวลาลัมเปอร์ (รูป
ที่ 12) อาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเมืองบิลเบา ประเทศ
สเปน ฯลฯ งานสถาปัตยกรรมสัญลักษณ์เหล่านี้ที่เป็นสิ่งที่
ดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั่วโลก

ในภาพรวมงานสถาปัตยกรรมที่เป็นสัญลักษณ์
ใหม่ของกรุงเทพมหานครยังไม่ปรากฏชัดเจนเหมือนงาน
สถาปัตยกรรมหรือสิ่งก่อสร้างที่ได้กล่าวถึงแล้ว จึงจัดเป็น
งานสร้างสรรค์ที่นักออกแบบชุมชนเมืองน่าจะมีความ
สำคัญที่จะร่วมคิดร่วมทำกับสถาปนิกโครงการสร้างสรรค์
สถาปัตยกรรมสัญลักษณ์ นับเป็นโอกาสดีที่จะสร้างสรรค์
งานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่า ที่ตอบสนองนโยบายเศรษฐกิจ
สร้างสรรค์ (Horayangkura, 2010)

3. มิติการสร้างสรรค์ความยั่งยืนให้กับชุมชนเมือง

ความยั่งยืนทางสังคมและเศรษฐกิจ เป็นผลจากการ
มีคุณภาพชีวิตที่ดีในชุมชนเมือง ซึ่งย่อมเกี่ยวข้องโดยตรง
กับสภาพแวดล้อมที่ดีของชุมชนเมือง ในที่นี้ขอนำเสนอ
เฉพาะปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์พื้นที่สีเขียว
พื้นที่ลานเมือง และการกำหนดการใช้สอยพื้นที่เมืองแบบ
ผสมผสาน รวมถึงแนวคิดการสร้างเมืองกะทัดรัด (com-
pact) การสร้างสรรค์เหล่านี้สามารถนำไปสู่ความยั่งยืนให้
กับชุมชนเมือง

รูปที่ 12 อาคารแฝดปิโตรนาส กรุงกัวลาลัมเปอร์

3.1 การสร้างสรรค์พื้นที่สีเขียว

พื้นที่สีเขียวเป็นพื้นที่ว่างที่ไม่มีการก่อสร้างอาคารถาวร ยกเว้นอาคารประเภทศาลา ชุม (kiosk) ฯลฯ เป็นพื้นที่ที่มีต้นไม้ยืนต้นกระจายอยู่ทั่วไป เป็นพื้นที่สวนสาธารณะ โดยไม่รวมพื้นที่การเกษตร เมื่อชุมชนเมืองมีการก่อสร้างหนาแน่นมากขึ้น พื้นที่สีเขียวย่อมลดลงตามลำดับ คุณภาพชีวิตลดลง เนื่องจากพื้นที่ที่ทำหน้าที่เป็น 'ปอด' ของเมืองน้อยลง กรุงเทพมหานครนับว่ามีปัญหาวิกฤตด้านพื้นที่สีเขียว โดยมีพื้นที่สวนสาธารณะน้อยกว่าเมืองอื่น ๆ เช่น กรุงกัวลาลัมเปอร์ มีสัดส่วนพื้นที่สวนสาธารณะ 2.90 ตารางเมตร/คน และประเทศสิงคโปร์มีสัดส่วนพื้นที่สวนสาธารณะ 10.90 ตารางเมตร/คน ขณะที่กรุงเทพมหานครมีสัดส่วนพื้นที่สวนสาธารณะเพียง 2.24 ตารางเมตร/คน (ข้อมูล พ.ศ. 2546 สำนักงานสวนสาธารณะ สำนักสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานคร) โดยการคิดคำนวณโดยผู้วิจัย จากการรวมพื้นที่สวนสาธารณะ 1,245 แห่ง คิดเป็น 12.955 ตารางกิโลเมตร กรุงเทพมหานครจึงมีพื้นที่สวนสาธารณะ คิดเป็นร้อยละเพียง 0.83 ในขณะที่ประเทศสิงคโปร์มีพื้นที่สวนสาธารณะ คิดเป็นร้อยละ 3.75

การสร้างสรรค์พื้นที่สีเขียวอาจกำหนดให้เป็นแถบพื้นที่สีเขียว (green belt) ล้อมชุมชนเมือง เพื่อควบคุมการขยายตัวของเมืองแบบคืบคลานออกไปอย่างไร้รูปแบบ (urban sprawl) แถบพื้นที่สีเขียวทำให้ชุมชนเมืองมีการใช้พื้นที่หนาแน่นมากขึ้น ทำให้มีการใช้บริการสาธารณูปโภคและสาธารณูปการอย่างเต็มประสิทธิภาพมากขึ้น จึงส่งผลต่อกิจการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ในเขตชุมชนเมือง ด้วยราคาที่ดินที่เพิ่มขึ้นจากการพยายามใช้ประโยชน์ที่ดินมากขึ้น โดยมีการใช้พื้นที่หนาแน่นมากขึ้น

การสร้างสรรค์พื้นที่สีเขียวและการใช้ประโยชน์จากพื้นที่สีเขียวในการควบคุมการขยายตัวของเมืองเป็นประเด็นที่ต้องได้รับการพิจารณาและดำเนินการอย่างจริงจัง นอกจากนี้ ยังอาจพิจารณาการพัฒนาศักยภาพของพื้นที่สีเขียวที่เป็นร่องสวนผลไม้เพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Homhuan, 2007)

การเพิ่มพื้นที่สีเขียวในกรุงเทพมหานคร อาจพิจารณาได้จากการจัดทำโครงการการพัฒนาพื้นที่ริมน้ำที่มีการบุกรุกทั้งริมคูคลองและริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา กรุงเทพมหานครมีเครือข่ายคูคลองกระจายอยู่ทั่วไป ย่อมมีโอกาสพัฒนาพื้นที่บุกรุกเป็นสวนสาธารณะริมคูคลอง รวมทั้งบริเวณใต้สะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาทุกแห่งให้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

นอกจากนี้ ในย่านที่มีการก่อสร้างอาคารหนาแน่น ให้มีการออกกฎหมายเพื่อกำหนดให้เจ้าของอาคารทั้งภาครัฐและเอกชน สร้างพื้นที่สีเขียวบนส่วนหลังคาและระเบียงซึ่งจะมีส่วนช่วยลดปัญหาปรากฏการณ์เกาะความร้อน (heat island) ซึ่งเป็นมาตรการที่ประเทศจีนกำลังผลักดันให้เกิดขึ้นในการนำชนบทสู่เมือง (Liu Yujie, 2012) หรือข้อเสนอแก้ปัญหาปรากฏการณ์เกาะความร้อนบริเวณถนนใจกลางเมือง เช่น ถนนสีลม (Saiyavath & Haocharoen, 2009)

3.2 การสร้างสรรค์พื้นที่ลานเมืองและถนนคนเดิน

พื้นที่ลานเมือง (urban plaza) เป็นส่วนพื้นที่ว่างสำหรับประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ของชาวชุมชนเมือง รวมทั้งเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ปกติมักอยู่ควบคู่กับศูนย์ราชการ หรืออาคารสำคัญของทางราชการกรุงเทพมหานครได้จัดสร้างลานเมืองบริเวณเหนือที่จอดรถใต้ดิน หน้าศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร (รูปที่ 13) พื้นที่ลานเมืองทำนองนี้นับว่ามีจำนวนน้อย ส่วนพื้นที่ลานเมืองที่อยู่ด้านหน้าหรือด้านข้างของอาคารศูนย์การค้ามีขนาดค่อนข้างเล็ก ยกเว้นพลาซ่าเซ็นทรัลเวิลด์เพียงแห่งเดียวที่มีขนาดค่อนข้างใหญ่ที่สามารถรองรับกิจกรรมต่าง ๆ ได้มาก รวมทั้งงานเอน터테인먼트วันสั้นปี อย่างไรก็ตาม พื้นที่ลานเมืองมักปรากฏอยู่ภายในอาคารที่เป็น "shopping mall" ซึ่งมีสภาวะน่าสบายมากกว่าสภาพภูมิอากาศภายนอกอาคารทำนองเดียวกัน

มีข้อน่าสังเกตว่า ไม่ว่าในกรุงเทพมหานครหรือในเมืองส่วนภูมิภาค ยังไม่ปรากฏว่ามีการใช้ประโยชน์พื้นที่เมืองจากการปิดกั้นถนนบางส่วน บางเวลาเป็นประจำต่อเนื่อง ดังเช่นที่เกิดขึ้น เช่นที่ ย่านกินซ่า กรุงโตเกียว ย่านศูนย์การค้ากรุงไทเป และกรุงปักกิ่ง โดยเฉพาะการปิดกั้นตั้งแต่เวลาค่ำเป็นต้นไป การปิดกั้นถนนเพื่อปรับให้เป็นถนนคนเดิน (pedestrian mall) เช่น ในกรณีถนนสีลมเป็นการใช้ประโยชน์เฉพาะกิจหรือตามวันเทศกาล ซึ่งต่างจากถนนคนเดินแบบถาวร เช่น ถนนคนเดินเมืองโอซาก้า

รูปที่ 13 ลานหน้าอาคารศาลาว่าการกรุงเทพมหานคร

รูปที่ 14 Nanjing Road, Shanghai

ที่มีความยาวหลายกิโลเมตรและใช้เป็นประจำ หรือถนน
นานจิง ซึ่งเป็นถนนคนเดินของนครเซี่ยงไฮ้ (รูปที่ 14)

ขณะเดียวกันจากการที่ไม่ปรากฏมีพื้นที่ลานเมือง
กระจายอยู่ทั่วไปพร้อมโครงข่ายเชื่อมโยงเพื่อการใช้สอย
ของชุมชนเมืองอย่างทั่วถึงและอย่างยั่งยืนตามแนวทางที่
ควรจะเป็นสำหรับการเป็น ‘place’ ของเมือง (Laiprakob-
sup, 2010) แต่กลับมีการยึดครองพื้นที่ทางเท้าโดยทั่วไป
ในพื้นที่กรุงเทพมหานครเพื่อใช้เป็นที่ยขายอาหาร และสินค้า
ประเภทเสื้อผ้า พื้นที่สาธารณะของเมืองที่เป็นทางเท้า
จึงหดหายไป จำเป็นต้องมีการพัฒนามิติทางสุนทรียภาพ
ให้กับเมืองด้วยการจัดระเบียบพื้นที่ทางเท้าใหม่ อาจกล่าว
ได้ว่าเป็นภาระหน้าที่โดยตรงของนักออกแบบชุมชนเมือง
ที่จะมีบทบาทในการสร้างสรรค์พื้นที่ลานเมืองและถนน
คนเดิน

3.3 การกำหนดการใช้สอยพื้นที่แบบผสมผสาน

ประเด็นสำคัญที่นักออกแบบชุมชนเมือง และ
นักผังเมืองต้องไตร่ตรองเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชุมชน
เมืองที่กำหนดจากการออกแบบและการวางผังชุมชน เมือง
ซึ่งมักเกิดข้อผิดพลาดจากการกำหนดเขตพื้นที่เมืองแบ่ง
แยกตามประเภทกิจกรรมอย่างชัดเจน หรือที่เรียกกันว่า
‘zoning’ ภายใต้กฎบัตรเอเธนส์ (Athens Charter) ได้มี
การแบ่งแยกออกเป็น 5 เขตพื้นที่หลัก คือ พื้นที่อยู่อาศัย
(Dwellings) พื้นที่สันทนาการ (Recreation) พื้นที่ทำงาน
(Work) พื้นที่การขนส่ง (Transportation) และพื้นที่อาคาร
ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ (Historic Buildings)⁴
ทั้งนี้ ได้ส่งผลทำให้รูปแบบชีวิตคนเมืองต้องมีการเดินทาง
เป็นระยะไกล (commute) เพื่อไปประกอบกิจกรรมในพื้นที่
ที่อยู่ห่างไกล ด้วยเหตุนี้ จึงเกิดแนวคิดให้มีการประกอบ
กิจกรรมประจำวันในขอบเขตพื้นที่ที่จำกัดที่มีส่วนใช้สอย

ในลักษณะผสมผสาน โดยอาจรวมอยู่ในเขตพื้นที่ใกล้เคียง
เพื่อลดการเดินทางไกล หรือรวมอยู่ในอาคารเดียวกันใน
ลักษณะซับซ้อนผสมผสานหน้าที่ใช้สอย (complex
building design) เช่น มีพื้นที่สำนักงาน พื้นที่อยู่อาศัย
พร้อมพื้นที่ร้านค้าปลีก และศูนย์อาหาร รวมอยู่ในอาคาร
หลังเดียวกัน ซึ่งพบว่าประเทศสิงคโปร์มีอาคารประเภทนี้
อยู่ทั่วไปในส่วนศูนย์กลางเมือง

การสร้างสรรค์ชุมชนเมืองให้น่าอยู่น่าอาศัย ส่วน
หนึ่งจึงอยู่ที่แนวทางการใช้พื้นที่แบบผสมผสานในอาคาร
หรือกลุ่มอาคารเดียวกัน หรือในพื้นที่ชุมชนแบบผสมผสาน
(mixed land use) แนวคิดดังกล่าวทำให้นักผังเมืองหันไป
ศึกษาและให้ความสำคัญกับการสร้างสรรค์เมืองกะทัดรัด
(compact city) สำหรับเมืองในอนาคต โดยเป็นเมือง
สมบูรณ์ในตัวแบบเบ็ดเสร็จ ทำนองเดียวกับเมืองโบราณ
ที่อยู่ภายในตัวกำแพงเมือง เป็นเมืองที่มีองค์ประกอบ และ
ปัจจัยต่าง ๆ รวมอยู่พร้อม (self-contained) โดยมีสิ่ง
ก่อสร้างรวมอยู่อย่างหนาแน่นแบบผสมผสานภายในเขต
เมือง (Jenks, Burton, & Williams, 1996; 2000; Jenks,
& Burgess, 2000)

มีข้อน่าสังเกตว่า ผังเมืองรวมกรุงเทพมหานครที่จะ
นำมาใช้แทนผังเมืองรวมที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมีการกำหนด
ความหนาแน่นของพื้นที่ก่อสร้างหรืออัตราส่วนพื้นที่
ก่อสร้างอาคารต่อพื้นที่ดิน (F.A.R.) ที่โดยเฉลี่ยแล้วน้อยลง
ประกอบกับเพิ่มความกว้างของถนนหน้าโครงการที่อาจ
มากถึง 18 เมตร ย่อมเป็นการเพิ่มความโปร่งโล่งให้กับ
ชุมชนเมืองโดยปริยาย แม้ว่าจะมีผลกระทบต่อการจัดการ
ทำโครงการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ (“Bangkok’s new city
plan,” 2012, p. 10) ทั้งนี้ จากการแบ่งกรุงเทพมหานคร
ออกเป็นบริเวณต่าง ๆ รวม 492 บริเวณที่แสดงความหนา
แน่นของพื้นที่ก่อสร้างด้วยสี 10 สี

แนวทางการเพิ่มบุคลากรที่มีศักยภาพในการ รับผิดชอบการสร้างสรรคและฟื้นฟูสภาพแวดล้อม ชุมชนเมือง: จากบริบทสู่การแก้ไขปัญหา

ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบชุมชน
เมืองใน 3 ประการหลัก ซึ่งได้แก่ 1) การสร้างสรรค์ความ
เป็นระเบียบเรียบร้อยของสภาพแวดล้อมชุมชนเมือง
2) การสร้างสรรค์สัญลักษณ์ของชุมชนเมือง 3) การ
สร้างสรรค์ความยั่งยืนให้กับชุมชนเมือง คาดว่านับวันจะ
เป็นปัญหาที่จัดอยู่ในระดับวิกฤตที่แตกต่างจากมาตรฐาน
ของเมืองน่าอยู่มากยิ่งขึ้น ซึ่งในเบื้องต้นจำเป็นต้องมีการ

ศึกษาวิจัย ถึงสภาพที่แท้จริงที่เป็นอยู่และค้นหาสาเหตุ เบื้องลึก พร้อมแนวทางแก้ไข ทั้งที่เป็นการแก้ปัญหาระยะสั้นและการแก้ปัญหาระยะยาว

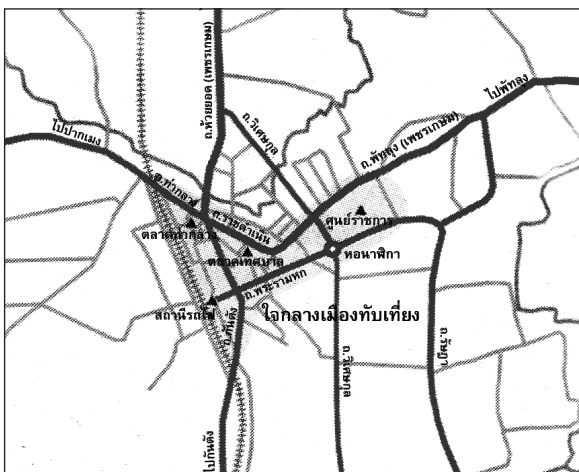
แท้จริงแล้ว ศาสตร์ทางด้านการออกแบบชุมชนเมือง ยังคงเป็นเรื่องใหม่สำหรับประเทศไทย เพิ่งเริ่มต้นเป็นส่วนหนึ่งของวิชาชีพที่เรียกว่า “สถาปัตยกรรมผังเมือง” ตามพระราชบัญญัติสถาปนิก ปี พ.ศ. 2543 สถาปนิกเองแม้เวลาล่วงเลยมาแล้ว 10 ปี ยังอยู่ระหว่างการออกข้อกำหนดและระเบียบที่เกี่ยวข้องที่มีความชัดเจนที่มีผลทางปฏิบัติ ปัจจุบันอาจกล่าวได้ว่า ยังไม่มีกลไกทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมชุมชนให้น่าอยู่โดยตรง เช่น กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมความกรุงรังของป้าย การควบคุมรูปแบบสถาปัตยกรรม การจัดระเบียบสังคมสำหรับสถานบริการ ฯลฯ กฎหมายที่เกี่ยวข้องเป็นกฎหมายควบคุมอาคาร กฎหมายด้านการผังเมือง ด้านการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ด้านการจัดสรรที่ดิน กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเขตควบคุมสถานบริการและอาคารสถานบริการ ฯลฯ

ประเด็นที่เป็นสาเหตุเบื้องลึกสำคัญอีกประการหนึ่งคือ บทบาทอันจำกัดของบุคคลในวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมชุมชนเมือง เป็นที่แน่ชัดบุคคลเช่นสถาปนิก ส่วนมากไม่มีทั้งความรู้ ความสามารถ และความสนใจ ตลอดจนบทบาทวิชาชีพที่จะทำหน้าที่สร้างสรรค์สภาพแวดล้อมชุมชนเมือง ลำพังทำงานออกแบบอาคารของโครงการให้ถูกต้องตามข้อกำหนดทางกฎหมาย โดยเฉพาะเรื่องระยะถอยร่น ก็เป็นปัญหาหนักระหว่างสถาปนิกกับเจ้าของโครงการ เจ้าของทุน ขณะเดียวกันนักผังเมืองมุ่งการวางแผนและการวางผังใน 2 มิติเป็นหลัก ไม่ได้มุ่งในมิติการสร้างสรรค์มิติที่ 3 ภาระงานสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมชุมชนเมืองจึงตกเป็นความ

รับผิดชอบของนักออกแบบชุมชนเมือง (urban designers) ซึ่งก็เพิ่งเริ่มต้นมีบทบาททางวิชาชีพในสังคมไทย

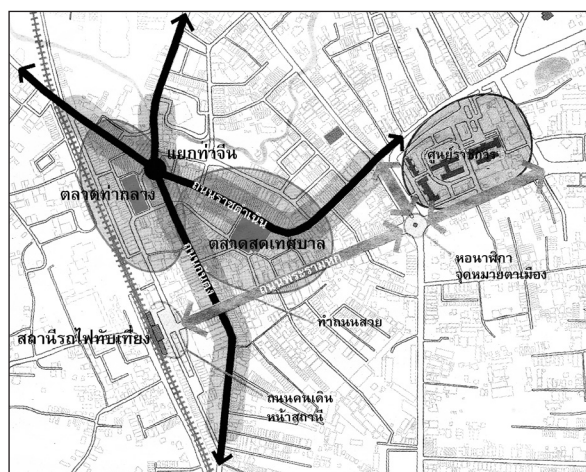
มีข้อน่าสังเกตว่า แม้ในประเทศที่พัฒนาแล้ว การออกแบบชุมชนเมือง (urban design) เพิ่งมีสถานะเป็นวิชาชีพเมื่อไม่นานมานี้ ภายหลังที่ได้มีการพัฒนาศาสตร์อยู่หลายทศวรรษ (Lang, 1994, pp. 1-12) สำหรับประเทศไทย กล่าวได้ว่า กำลังอยู่ในระยะเริ่มต้นของการพัฒนาศาสตร์เกี่ยวกับการออกแบบชุมชนเมือง สถาบันการศึกษาที่มีหลักสูตรระดับปริญญาตรีด้านการออกแบบชุมชนเมืองโดยตรง มีเพียง 2 แห่ง โดย 1 แห่งเป็นหลักสูตรต่อยอดโดยมีการเรียนการสอนการออกแบบชุมชนเมือง ในปีที่ 4 และ 5 ต่อจากการเรียนการสอนในหลักสูตรสถาปัตยกรรมใน 3 ปีแรก ส่วนหลักสูตรระดับปริญญาโท ด้านการออกแบบชุมชนเมือง มีการเปิดสอนในอีก 2 สถาบัน โดยรวมแล้ว มีผู้สำเร็จการศึกษาด้านการออกแบบชุมชนเมืองเพียงปีละประมาณ 75 คน (รวมปริญญาตรี และปริญญาโท)

บริบทต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาข้างต้น ครอบคลุมถึงสภาพการณ์ของตัวสภาพแวดล้อมเองที่เป็นปัญหากฎหมายที่ยังควบคุมไม่ถึง การขาดแคลนบุคลากรในวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง ในขณะที่สถาบันการศึกษาเพิ่งเริ่มให้ความสำคัญกับสาขาการออกแบบชุมชนเมือง จากการคาดการณ์แนวโน้มความต้องการบุคลากรวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองน่าจะเพิ่มมากขึ้น ทั้งจากความต้องการบุคลากรที่มีศักยภาพในการจัดทำผังเฉพาะของจังหวัดต่าง ๆ (รูปที่ 15 และ 16) รวมทั้งการจัดทำผังเฉพาะของกรุงเทพมหานคร (รูปที่ 17 และ 18) และความต้องการของหน่วยงานภาคเอกชนที่จะต้องจัดหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านการออกแบบชุมชนเมือง เพื่อตอบสนองความต้องการที่จำเป็นต่อการจัดทำโครงการภาครัฐและโครงการภาคเอกชนขนาดใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองและชุมชน

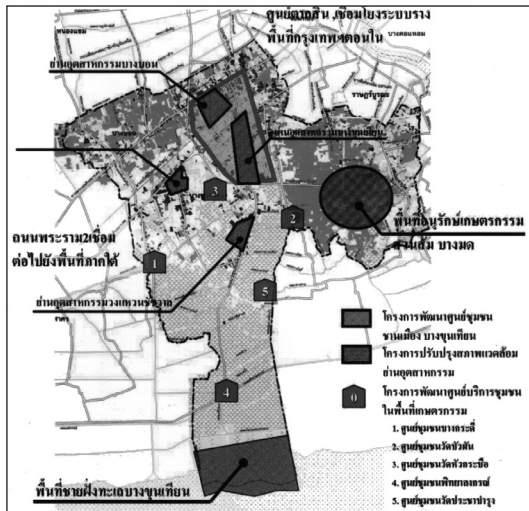
ที่มา: Atibodi, 2010, pp. 10-11

รูปที่ 15 ผังเมืองรวม เมืองทับเที่ยง (จ. ตรัง)

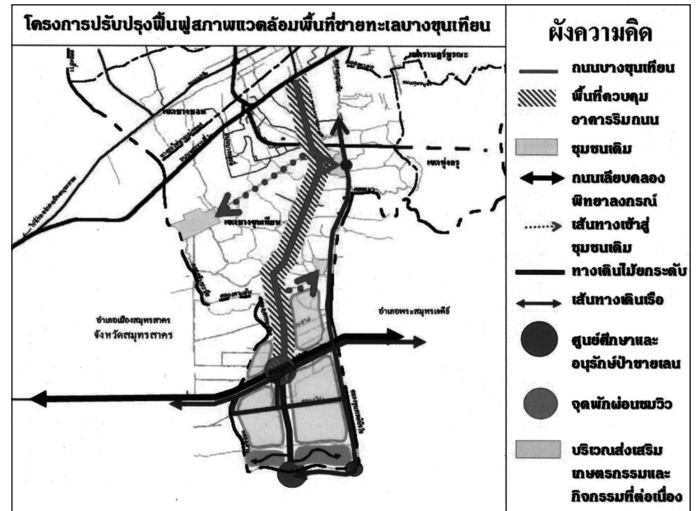

ที่มา: Atibodi, 2010, pp. 10-11

รูปที่ 16 ผังเฉพาะย่านใจกลางเมืองทับเที่ยง (จ. ตรัง)

รูปที่ 17 การกำหนดโครงการจัดทำผังเฉพาะของพื้นที่บางส่วนของกรุงเทพมหานคร

รูปที่ 18 การจัดทำโครงการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน

แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมชุมชนเมือง

การสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมชุมชนเมืองให้น่าอยู่อาศัย ย่อมหมายถึงความสอดคล้องเหมาะสมกับความต้องการของชาวชุมชนเมือง และเกิดความพอใจ การมีส่วนร่วมของชาวชุมชนในกระบวนการวางแผนและการออกแบบสร้างสรรค์ จึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้เป็นการวางแผนและการออกแบบชุมชนเมืองเพื่อชุมชน (community-based urban design) ในการจัดทำผังเมืองรวมที่ประกาศใช้บังคับจะมีการปรับปรุงทุก ๆ 5 ปี ตามกฎหมายได้เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมได้โดยตรงในทุกขั้นตอนของการวางแผนและจัดทำผังเมืองรวม (Kasemsan, M.R. (Ed.), 1994, pp. 37-41)

ทั้งนี้ ผู้มีส่วนร่วมย่อมต้องมีความรู้พื้นฐาน มีความเข้าใจว่าอะไรเป็นสภาพแวดล้อมที่ดีสำหรับชุมชน ต้องมีความเข้าใจและวิจรฉันทนาการพิจารณาแนวทางเลือกต่าง ๆ แต่ละแนวทางว่ามีข้อดีข้อเสียประการใด และคุ้มกับการลงทุนหรือไม่อย่างไร เช่น ในการตัดสินใจที่จะจัดทำทางจักรยานในชุมชน เพื่อลดการใช้รถยนต์และเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งรูปแบบและเส้นทางของทางจักรยาน จำเป็นต้องได้รับการพิจารณาและเห็นชอบจากชาวชุมชน เพื่อความมั่นใจได้ว่า เส้นทางจักรยานที่จะจัดสร้างขึ้น สามารถสนองความต้องการที่แท้จริง และจะมีการใช้จริงตามที่เรียกร้อง ฯลฯ นักออกแบบชุมชนเมืองทำหน้าที่ประสานความต้องการของชาวชุมชน กับการแก้ปัญหาทางเทคนิคในการจัดทำแบบสร้างสรรค์สภาพ

แวดล้อมสำหรับชุมชน ทั้งความหลากหลายของโจทย์และความหลากหลายของคำตอบที่เป็นไปได้ในโครงการออกแบบชุมชนเมือง ทำให้งานออกแบบชุมชนเมืองมีระดับความซับซ้อนมากกว่าโครงการงานสร้างสรรค์ทั่วไปที่มีเจ้าของหลักเพียงรายเดียวซึ่งมักสามารถกำหนดความต้องการที่ชัดเจนได้

เพื่อการแก้ปัญหาความซับซ้อนดังกล่าว จำเป็นต้องอาศัยเทคนิคการหาข้อมูลทั้งการตั้งโจทย์และการแสวงหาคำตอบที่ชาวชุมชนที่เป็น ‘ชาวบ้าน’ สามารถเรียนรู้และตอบสนองได้ เช่น การได้ข้อมูลจากชาวบ้านด้วยการเล่นเกมจำลอง (gaming simulation) เป็นต้นว่า เกมจำลองเพื่อการวางแผนสำหรับชุมชน (Urban Gaming Simulation) ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับการวางแผนชุมชน การจัดการภัยพิบัติ การจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนเมือง ฯลฯ โดยผู้เข้ามีส่วนร่วม มีความเข้าใจองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบภายในระยะเวลาอันสั้นจากการจำลอง เช่น ลงในแผนที่ ลักษณะกึ่งบันเทิงในการเล่นเกมทำให้ผู้มีส่วนร่วมสามารถแสดงความคิดเห็นได้ตรงกับใจ เกมจำลองจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการหาข้อมูล เพื่อกำหนดนโยบายและการวางแผน (Denpai-boon, 2010) ฯลฯ

ประเด็นจึงอยู่ที่การค้นคว้าหาแนวทางต่าง ๆ และเทคนิคต่าง ๆ ในการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งเป็นประเด็นที่จะต้องมีการค้นคว้าวิจัยต่อไป

ข้อสรุปและเสนอแนะ

ข้อสรุปประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมชุมชนเมือง พร้อมการเสนอแนวทางแก้ไขดังต่อไปนี้

1. ควรทำความเข้าใจกับข้อเท็จจริงของปัญหาที่ว่า สภาพแวดล้อมชุมชนเมืองเป็นสภาพแวดล้อมกายภาพที่อยู่นอกแก่นของความสำเร็จและขอบเขตการปฏิบัติวิชาชีพของสถาปนิกและนักผังเมือง วิชาชีพสถาปัตยกรรมควรรับผิดชอบเฉพาะงานภายในพื้นที่โครงการเป็นหลัก ส่วนวิชาชีพการผังเมืองปัจจุบันยังคงให้ความสำคัญกับการวางผังเมืองรวม เป็นงานที่จังหวัดต่าง ๆ จะต้องจัดทำ

แนวทางแก้ไข

1) ส่งเสริมให้มีการขยายบทบาทความรับผิดชอบของสถาปนิกสู่บริบทของโครงการมากขึ้น เช่น การเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้กับชุมชน การถอยร่นจาก แนวเขตเป็นกรณีพิเศษเพื่อการได้รับอนุมัติเพิ่มส่วนพื้นที่อาคารตามเกณฑ์การสร้างแรงจูงใจ ด้วยการให้เพิ่มสัดส่วนพื้นที่อาคารต่อพื้นที่ดิน (F.A.R.) เป็นการตอบแทน⁵ การออกแบบรูปลักษณะทางสถาปัตยกรรมให้มีความกลมกลืนกับอาคารและสภาพแวดล้อมโดยรอบ ฯลฯ

2) ส่งเสริมให้นักผังเมืองมีโอกาสร่วมรับผิดชอบงานวางผังเฉพาะภายในกรอบของผังเมืองรวม การลงรายละเอียดในการจัดทำผังเมืองเฉพาะ ย่อมมีผลต่อการสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมชุมชนเมือง เช่น การจัดทำผังเฉพาะในเขตรัตนโกสินทร์

3) ส่งเสริมให้นักออกแบบชุมชนเมืองมีบทบาทในทางวิชาชีพอย่างเป็นรูปธรรม มีโอกาสได้รับการจ้างงาน มีโอกาสสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมชุมชนเมืองตามกรอบบทบาททางวิชาชีพ

ในที่นี้ จึงเลือกแนวทางแก้ไขที่ 3 เป็นแนวทางหลัก และเสริมด้วยแนวทางแก้ไขที่ 1 และที่ 2

2. ให้มีการพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบสภาพแวดล้อมชุมชนเมืองโดยตรง โดยการจัดทำพระราชบัญญัติควบคุมสภาพแวดล้อมชุมชนเมือง พ.ศ. .... ซึ่งจะสามารถออกกฎกระทรวง ข้อกำหนดและระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องที่มีผลต่อการควบคุมสภาพแวดล้อม เช่น สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับป้ายโฆษณา รูปแบบสถาปัตยกรรม การสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมที่เป็นสัญลักษณ์ของชุมชนเมือง พื้นที่ลานเมือง / ลานวัฒนธรรม ตลอดจน

การใช้พื้นที่ในลักษณะผสมผสาน ฯลฯ แทนที่จะอาศัยพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร และพระราชบัญญัติการผังเมือง ซึ่งตามนัยของข้อ 1 ยังไม่มีความเกี่ยวข้องกันกับสภาพแวดล้อมชุมชนเมืองโดยตรง ทั้งนี้ ให้พระราชบัญญัติควบคุมสภาพแวดล้อมชุมชนเมือง เน้นเรื่องการสร้างสรรค์ความน่าอยู่อาศัย การยกระดับคุณภาพชีวิตด้วยการกำหนดมาตรฐานสิ่งอำนวยความสะดวกและความรื่นรมย์ต่าง ๆ (amenities) และสุนทรียภาพอันพึงมีสำหรับชุมชนเมือง

3. ให้หน่วยงานภาครัฐจัดตั้งหน่วยงานที่มีหน้าที่กำกับดูแลงานสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมชุมชนเมืองทั่วทุกภูมิภาค โดยเฉพาะงานจัดทำผังเฉพาะ (specific plan) โดยให้แยกอิสระจากหน่วยงานที่ดูแลทางด้านผังเมือง ซึ่งเน้นการวางแผนและนโยบายที่มักไม่คำนึงมิติทางกายภาพ ซึ่งเป็นงานสร้างสรรค์ กำหนดให้โครงการภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเมืองจะต้องมีผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบสภาพแวดล้อมชุมชนเมือง หรือเป็น ‘สถาปนิกชุมชนเมือง’ ร่วมในโครงการตามข้อกำหนดเงื่อนไขการจ้างงาน (term of reference) เหล่านี้ย่อมเป็นหลักประกันความมั่นคงทางวิชาชีพการออกแบบสภาพแวดล้อมชุมชนเมือง

4. สถาปนิกยังคงต้องเร่งออกข้อกำหนดและระเบียบต่าง ๆ เพื่อการดูแลผู้ปฏิบัติวิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมือง (urban design) เช่นเดียวกับที่ได้ดำเนินการและที่กำลังดำเนินการสำหรับสาขาสถาปัตยกรรมหลัก และสาขาสถาปัตยกรรมอื่น ๆ ทั้งนี้ รวมถึงการจัดให้มีโครงการพัฒนาวิชาชีพต่อเนื่อง (Continuing Professional Development, CPD) และการจัดให้มีโครงการพัฒนาการฝึกปฏิบัติงาน (Internship Development Program, IDP) สำหรับงานสถาปัตยกรรมผังเมือง

5. สถาบันการศึกษาต้องพิจารณาเปิดสอนหลักสูตรการออกแบบชุมชนเมือง ซึ่งเป็นสาขาวิชาที่อยู่ระหว่างสาขาวิชาสถาปัตยกรรมกับสาขาวิชาการผังเมือง ผู้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรการออกแบบชุมชนเมือง ย่อมสามารถ “ให้อะไรกับสังคม” ได้ หากมีความมั่นคงทางวิชาชีพตามที่ดำเนินการในข้อ 1- ข้อ 4 เช่นเดียวกับประเทศที่พัฒนาแล้ว ชุมชนเมืองของประเทศไทยได้พัฒนาไปไกลจนไม่อาจจะเลยปัญหาที่เป็นปัญหาของการออกแบบชุมชนเมืองจากความไม่เป็นวิชาชีพ ก็ต้องก้าวสู่ความเป็นวิชาชีพที่ชัดเจนและมั่นคง สถาบันการศึกษาต่าง ๆ ในประเทศไทยจึงต้องตระหนักถึงภาระความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) โดยการผลิตบุคลากรวิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมือง

6. ลำพังสถาปนิกชุมชนเมือง หรือนักออกแบบชุมชนเมืองย่อมไม่สามารถทำงานออกแบบที่บรรลุเป้าหมายได้ เพราะเป้าหมายเป็นของชุมชนเมือง ไม่ใช่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง การมีส่วนร่วมของชาวชุมชนที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นกลไกสำคัญในการกำหนดนโยบาย ความต้องการ และความเห็นชอบกับการออกแบบชุมชนร่วมกับสถาปนิกชุมชนเมืองที่จะต้องประสานให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับชุมชน ประเด็นสำคัญอยู่ที่ว่า ทำอย่างไรจึงจะให้ชาวชุมชนเข้าใจ และสามารถแสดงความคิดเห็นที่ตรงกับใจของตนเอง ในการแสวงหาสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่อาศัยสำหรับชุมชนของตน ปัญหายิ่งซับซ้อนมากขึ้น หากชาวชุมชนมีหลายกลุ่มหลายฝ่ายที่มีความต้องการแตกต่างกัน ในขณะที่ทรัพยากรมักมีจำกัด ศักยภาพในการสื่อสารอาจนำไปสู่กระบวนการตัดสินใจของชาวชุมชนได้อย่างเหมาะสม เช่น ในกรณีการมีส่วนร่วมกับการตัดสินใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์รูปแบบอาคารที่ชาวชุมชนต่างก็เป็นเจ้าของ โดยผลประโยชน์จะตกเป็นของชาวชุมชนเอง รวมทั้งคุณค่าทางจิตใจ หรือในกรณีที่มีการว่าจ้างภาคเอกชนในการจัดทำผังเฉพาะของเขตพื้นที่โดยยอมน้อมฟังเสียงของชาวชุมชนที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ

7. สมาคมวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบชุมชนเมือง โดยสมาคมสถาปนิกชุมชนเมืองไทย (Thai Urban Designers Association) จำเป็นต้องมีนโยบายและแนวทางที่ชัดเจนในการส่งเสริมให้ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนมีจิตวิญญาณและพลังในการสร้างสรรค์ สภาพแวดล้อมชุมชนให้น่าอยู่อาศัยสำหรับโครงการประเภทต่าง ๆ ทั้งโครงการการวางผังเมืองเฉพาะ โครงการวางผังพื้นที่เฉพาะ (มหาวิทยาลัย โรงงาน นิคมอุตสาหกรรม ฯลฯ) โครงการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อมชุมชนเมืองเก่า ฯลฯ ตลอดจนงานวิชาการของสถาบันการศึกษา ทั้งของคณาจารย์และนักศึกษา ทั้งงานโครงการออกแบบชุมชนและโครงการงานวิจัยที่มีคุณค่า

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต

จากผลการวิจัยทั้งหมดที่ได้นำเสนอในงานวิจัยเบื้องต้นนี้ อาจกำหนดเป็นประเด็นการวิจัยต่อไปได้ดังนี้

1. ปัจจุบันในกรุงเทพมหานคร สภาพแวดล้อมชุมชนเมือง โดยเฉพาะความเป็นระเบียบเรียบร้อยมีความวิกฤตต่อการรับรู้หรือการสัมผัสมากน้อยเพียงใด ประชาชนทั่วไปตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวมากน้อยเพียงใด และมี

ความต้องการให้มีการแก้ไขอย่างไร

2. พื้นที่ย่านธุรกิจบันเทิงที่มีกระจุกกระจายอยู่ทั่วไปในส่วนพื้นที่ชั้นในและบางส่วนของพื้นที่รอบนอกกรุงเทพมหานคร มีผลลบต่อภาพลักษณ์ที่ดีของเมืองที่ได้ชื่อว่า ‘กรุงเทพฯ’ หรือไม่อย่างไร และควรมีการ ‘จัดระเบียบสังคม’ ในประเด็นนี้ด้วยมาตรการอะไรที่จะมีผลในทางปฏิบัติ

3. มีพื้นที่ส่วนใดในกรุงเทพมหานคร และในแต่ละจังหวัดที่ควรได้รับการวางแผนปรับปรุงเพื่อสร้างสรรค์เอกลักษณ์ชุมชนเมือง เพื่อให้เกิดจินตภาพสาธารณะของชุมชนเมือง

4. การวางแผนการอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และทางสถาปัตยกรรมไว้ล่วงหน้า เพื่อเป็นกรอบการพิจารณาของโครงการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ต่าง ๆ และโครงการพัฒนาต่าง ๆ มีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใด เพื่อให้ทันต่อการสร้างแรงต้านการพัฒนาของโครงการลงทุนต่าง ๆ ที่หันหลังให้กับการอนุรักษ์

5. ถ้ากรุงเทพมหานครจะมีการก่อสร้างอาคารที่จัดเป็นสถาปัตยกรรมสัญลักษณ์ (iconic architecture) ควรมีเกณฑ์ในการกำหนดที่ตั้งและรูปแบบสถาปัตยกรรมประการใด

6. มีพื้นที่ใดในกรุงเทพมหานคร และในแต่ละจังหวัดที่ควรได้รับการวางแผนเพื่อจัดทำเป็นพื้นที่สีเขียว พื้นที่ลานเมือง ลานวัฒนธรรม และถนนคนเดิน ฯลฯ

7. จะส่งเสริมให้มีการใช้สอยพื้นที่แบบผสมผสานมากขึ้นได้อย่างไร ทั้งในระดับการกำหนดเขตพื้นที่ใช้สอย (zoning) และในระดับโครงการอาคารต่าง ๆ

8. ในการจัดทำพระราชบัญญัติควบคุมสภาพแวดล้อมชุมชนเมือง มีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใด จะต้องมีการเตรียมการด้านข้อมูลประการใด และคาดว่าจะมีปัญหาและอุปสรรคประการใด

9. มีปัจจัยประการใดที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของชาวชุมชนในการสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมชุมชนเมือง ให้พิจารณาปัจจัยรอบด้านทั้งปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม รวมทั้งปัจจัยทางวิชาการ

10. จะยกระดับการส่งเสริมของสมาคมสถาปนิกชุมชนเมืองไทย ที่มีผลต่อการพัฒนาวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองได้อย่างไร ด้วยวิธีการหรือมาตรการประการใด

11. จะตั้งสมาคมวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมสาขาต่าง ๆ เข้ามาร่วมการพัฒนาวิชาชีพการออกแบบชุมชนเมืองได้อย่างไร ด้วยเหตุที่ว่า สาขาวิชาชีพต่าง ๆ ต่างมีความสัมพันธ์กันในทางวิชาชีพ

12. ท้ายสุด หากได้มีการดำเนินการวิจัยตาม
โจทย์วิจัยทั้งหมดที่ได้กล่าวมาข้างต้น โดยรวมจะนำไปสู่
การสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมชุมชนเมืองที่น่าอยู่อาศัยได้
อย่างมีนัยสำคัญประการใด และรวมทั้งมีส่วนนำไปสู่การ
ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมได้ในประการใด

Notes

- ¹ อ่านรายละเอียดเพิ่มเติมในรายงานวิจัยเรื่อง “การสร้างสรรค์มรดกวัฒนธรรม: ปัญหาและแนวทางแก้ไข” (Horayangkura, 2011)
- ² นอกจากกรุงเทพมหานคร อีก 8 จังหวัด ที่ได้มีการกำหนดเขตพื้นที่เพื่อการตั้งสถานบริการ (zoning) ในโครงการนำร่อง ได้แก่ ภูเก็ต ชลบุรี นครราชสีมา สุรินทร์ ลำปาง ตาก เชียงราย และสมุทรสงคราม ส่วนพื้นที่ในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ย่านพัฒนพงษ์ ย่านเพชรบุรีตัดใหม่ และย่านรัชดาภิเษก โดยได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2545
- ³ กว่า 4 ทศวรรษ หลังการบัญญัติกฎบัตรเวนิซ (Venice Charter) ซึ่งเน้นความแท้ดั้งเดิม (authenticity) ได้มีการยึดแนวทางหลากหลายมากขึ้นในการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับบริบทท้องถิ่น (Pimonsathen, 2005; Feilden & Jokilehto, 1998, pp. 16-21)
- ⁴ กลุ่มสถาปนิกและนักผังเมืองที่เรียกว่า กลุ่ม ‘Team 10’ ได้วิพากษ์วิจารณ์การแบ่งแยกเป็นเขตพื้นที่ตามประเภทกิจกรรม ดังกล่าวในการประชุม Congrès Internationaux d’Architecture Moderne ครั้งที่ 10 (CIAM X) (Hatje, 1964, pp. 70-73)
- ⁵ ในกฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2549 เช่น ข้อ 20 (20) ได้กำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอาคารสาธารณะตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคารให้มีอัตราส่วนพื้นที่อาคารรวมต่อพื้นที่ดินเพิ่มขึ้นได้ไม่เกินร้อยละ 20 โดยต้องจัดให้มีพื้นที่โล่งเพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยพื้นที่อาคารรวมที่เพิ่มขึ้นต้องไม่เกิน 5 เท่าของพื้นที่โล่งเพื่อประโยชน์สาธารณะที่จัดให้มีขึ้น ได้มีการเรียกการให้คินี้ว่า “ระบบโบนัส” อ่านรายละเอียดเพิ่มเติมใน สุพันธ์ เรียนศรีวิไล (Riansrivilai, 2006, p.115) ในสหรัฐอเมริกาได้มีการใช้ระบบที่คล้ายคลึงกันในลักษณะการผ่อนปรนการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อเป็นแรงจูงใจ (incentive zoning) โดยมีความเป็นไปได้ในหลากหลายรูปแบบ โดยเฉพาะในกรณีที่มีการส่งเสริมให้มีหน่วยพักอาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย หรือแม้แต่การโอนสิทธิในการสร้างเหนือที่ดินที่ควรมีโครงการอนุรักษ์อาคารเดิมไว้ เพื่อไปสร้างในที่ตั้งแห่งใหม่ (Lang, 1994, pp. 82-89)

References

- Anukulyudhathon, E. (2004, January). โครงการจัดทำมาตรการในการเพิ่มและจัดการพื้นที่สีเขียวในเขตชุมชนอย่างยั่งยืน: มาตรการด้านผังเมือง [Project to increase and manage sustainable community green space]. *Proceedings of presented papers. มาตรการในการเพิ่มและจัดการพื้นที่สีเขียวในเขตชุมชนอย่างยั่งยืน* [Measures to Increase and Manage Sustainable Community Green Space] (p. 3). Forestry Research Center, Faculty of Forestry, Kasetsart University Bangkok, Thailand.
- Atibodhi, K. (2010, June 3-16). *ใจกลางเมืองทับเที่ยง* [Center of Tubtieng town]. Thailand Forum, pp. 10-11.
- Bangkok as a heavenly city: Reality through critical imagination* [กรุงเทพฯ เมืองสวรรค์: ต้องกล้าฝันถึงจะเป็นจริง]. (2011, April 29). Daily News, p. 13.
- Bangkok's new city plan* [ผังเมืองใหม่ กทม]. (2012, February 4). Daily News, p. 10.

- Charoenmuang, D. A. (2007). Book review: The sustainable urban development reader, S. M. Wheeler & T. Beatley (Eds.). *Journal of Architectural/Planning Research and Studies*, 5(2), 161-167.
- Denpaiboon, C. (2010). *เกมจำลองเพื่อการวางแผนสำหรับชุมชน* [Urban gaming simulation]. Bangkok, Thailand: Thammasat Press.
- Department of City Planning. (n.d.). *แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร: สู่เมืองน่าอยู่* [Bangkok's development plan: Towards being a livable city]. Bangkok, Thailand: Amarin Printing & Publishing.
- Feilden, B. M. & Jokilehto, J. (1988). *Management guidelines for world cultural heritage sites*. Room: ICCROM.
- Hatij, G. (Ed.). (1964). *Encyclopedia of modern architecture*. New York: Harry N Abrams.
- Horayangkura, V. (2010). *การสร้างสรรคเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทยสมัยใหม่: ปัญหาแนวทางการสร้างสรรค์และพัฒนาและโอกาสในเศรษฐกิจสร้างสรรค์* [The creation of modern Thai architecture identity: Problems, creation and development guidelines, and opportunities in creative economy]. In V. Horayangkura (Ed.), *Proceedings of Built Environment Research Associates' Conference, BERAC I, 2010* (pp. 3-15). Pathumtani, Thailand: Faculty of Architecture and Planning, Thammasat University.
- Horayangkura, V. (2004). *การสร้างสรรคสถาปัตยกรรมบ้าน + เมือง: มิติต่างพฤติกรรมภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์* [The creation of architecture and urban environment: Behavioral perspectives under globalization]. *Proceedings of the Conference on Architecture, Community and City* (pp. 3-12). Khonkean, Thailand: Faculty of Architecture, Khonkean University.
- Horayangkura, V. et al. (1993). *พัฒนาการแนวความคิดและรูปแบบของงานสถาปัตยกรรม: อดีต ปัจจุบัน และอนาคต* [Development of concepts and designs of architecture: Past, present and future]. Bangkok, Thailand: Amarin Printing & Publishing.
- Horayangkura, V. (1986). *ปัญหาเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม* [The issues on architectural identity]. *ASA – Journal of Architecture*, 12(1), 74-79.
- Horayangkura, V. (1977-2003). *พฤติกรรมมนุษย์กับสภาพแวดล้อม: มูลฐานทางพฤติกรรมเพื่อการออกแบบและวางแผน* [Human behavior and environment: Behavioral basis for design and planning]. Bangkok, Thailand: Chulalongkorn University Press.
- Horayangkura, M. (Ed.). (2007). *Asia conserved: Lessons learned from the UNESCO Asia-Pacific heritage awards for cultural heritage conservation (2000-2004)*. Bangkok: UNESCO.
- Homhuan, N. (2007). *การพัฒนาศักยภาพพื้นที่ร่องสวนผลไม้เพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: กรณีศึกษาพื้นที่ร่องสวนผลไม้ ตำบลบางกระเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ* [The potential development of orchard area for conservation tourism: A case study of Bang Kachao, Phra Pradaeng District, Samut Prakan Province]. *Journal of Architecture/Planning Research and Studies*, 5(2), 97-112.
- ICOMOS Thailand. (2006, December). *Rattanakosin island city tour programme*. Paper presented at the Tenth IASTE conference, Hyper Traditions, Bangkok, Thailand.
- Jenks, M., & Burgess, R. (Eds.). (2000). *Compact cities: Sustainable urban forms for developing countries*. New York: Spon Press.
- Jenks, M., Burton, E., & Williams, K. (1996). *The compact city: A sustainable urban form*. New York: E & FN Spon.
- Jenks, M., Burton, E., & Williams, K. (2000). *Achieving sustainable urban form*. New York: Spon Press.
- Kasemsan, P. (Ed.). (1994). *รวมใจสร้างเมือง: การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนและจัดทำผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร* [Collective efforts in urban development: Citizen participation in proposing Bangkok's Comprehensive
- Laiprakobsup, N. (2010). Drawing embodied spatial networks in parallel with sustainability of place. *Journal of Architecture/Planning Research and Studies*, 7(1), 29-41.

- Lang, J. (1994). *Urban design: The American experience*. New York: Van Nostrand Reinhold.
- Liu Yujie. (2012, January 13-19). *Country in city*. China Daily-Asia Weekly, pp. 21-22.
- Lynch, K. (1960). *The image of the city*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Nagashima, K. (1996). *Asian architecture of the future: Towards glocal architecture*. Pamphlet for "Roots" – Exhibition of Asian Architecture. The Japan Foundation, Tokyo, Japan.
- Outranging Billboard City* [เมืองบ้า! บ้าย]. (2011, August 1). Siamrath, p. 25.
- Pimonsatean, Y. (2005, November). 40 ปี หลังเวนิสชาร์เตอร์ [40 years after the Venice Charter]. Paper presented at the Proceedings of Scientific Seminar on 2 Decades of ICOMOS Thailand: Cultural Heritage Conservation towards Thailand Charter on Conservation and ICOMOS Thailand Annual Meeting 2005. National Theatre, Bangkok, Thailand.
- Pimonsathean, Y. (2009). อาคารที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์บริเวณถนนเจริญกรุงตอนบน [Heritage buildings on Northern Chareon Krung Road]. Bangkok, Thailand: Amarin Printing & Publishing.
- Riansrivilai, S. (2006). บางแง่มุมของผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร 2549 [Some perspectives of Bangkok's Comprehensive Plan 2006]. *ASA – Journal of Architecture*, October - November, 112-120.
- Reorganising the city through billboard reduction: To open the sky for more visibility* [การจัดระเบียบเมือง จัดระเบียบป้าย: เปิดฟ้าใสให้คนกรุงเห็นดวงดาว]. (2010, September 15). Daily News, p. 32.
- Saiyavath, P., & Haocharoen, K. (2009). การพัฒนาพื้นที่โล่งในเขตเมืองเพื่อแก้ปัญหาปรากฏการณ์เกาะความร้อน: กรณีศึกษา บริเวณถนนสีลม กรุงเทพมหานคร [Development of downtown open space to mitigate urban heat island effect: A case study of Silom road, Bangkok]. *Journal of Architecture/Planning Research and Studies*, 6(2), 35-44.
- Sauders, W. S. (Ed.). (2005). *Commodification and spectacle in architecture*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Stephen, M. W., & Timothy, B. (Eds.). (2004). *The sustainable urban development reader* (3rd ed). London & New York: Routledge.
- Tanapant, S. (2006a). เกณฑ์การออกแบบลักษณะทางกายภาพและการจัดระเบียบเขตควบคุมสถานบริการ: แนวทางในการออกแบบและการปรับปรุงกฎหมาย [Criteria for physical design and zoning of entertainment business district: Guidelines for architecture design and legislative amendment]. In V. Horayangkura, *มาตรการทางกฎหมายเพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมชุมชนและสถาปัตยกรรม: บทประมวลและสังเคราะห์วิทยานิพนธ์* [Legal measure for community and architectural development: A synopsis and synthesis of theses]. (pp. 71-106). Bangkok, Thailand: Chulalongkorn University Press.
- Tanapant, S. (2006b). เกณฑ์การออกแบบลักษณะทางกายภาพและการจัดระเบียบควบคุมสถานบริการ: แนวทางในการออกแบบสถาปัตยกรรมและการปรับปรุงกฎหมาย [Criteria for physical design and zoning of entertainment business district: Guidelines for architecture design and legislative amendment]. *Journal of Architecture/Planning Research and Studies*, 4, 15-34.